

Kultur- og likestillingsdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Deres ref.:

Vår ref.: 26/1 LR

Dato: 8.01.2026

Innspill til Kultur- og likestillingsdepartementets arbeid med budsjett 2027 fra Norges museumsforbund

Norges museumsforbund representerer hele bredden av museer i Norge uavhengig av finansierings og departementstilhørighet. Hovedtyngden av medlemmene får tilskudd gjennom Kulturdepartementets budsjett og innspillet adresseres av den grunn dit med kopi til øvrige relevante departementer og institusjoner.

I høringsprosessene rundt Kulturdepartementets budsjett i 2026 roste Museumsforbundet regjeringen for det som også for 2026 er et godt investeringsbudsjett for museene der flere tidligere vedtatte investeringer til museumsbygg ble fulgt opp samtidig som flere nye ble prioritert. Disse investeringene vil gi gode formidlingslokaler rundt om i landet, bedre magasinkapasitet og evne til å ivareta samlingene i et langsiktig perspektiv.

Museene i Norge har noen krevende år bak seg med pandemi, nedstenging, strømkrise, og vekst i material- og andre kostnader. Dette har, sammen med mangel på kompensasjon for pris- og lønnsvekst gjennom flere år og økende pensjonskostnader, bidratt til at mange har en mer anstrengt økonomisk situasjon enn tidligere. Trangere økonomi fører til hardere prioriteringer og vil på sikt føre til at museenes kjerneoppgaver rammes.

Samtidig erfarer vi at mange kommuner også har anstrengt økonomi og prioriterer hardere. I budsjettprosessene høsten 2025 foreslo flere kommuner til dels omfattende kutt i tilskudd til kultur, og Oslo kommune foreslo og vedtok å legge ned Skolemuseet. Det var andre år på rad at kommunen la ned et museum. Kutt i kultur er en økende trend i kommunene de senere årene, noe flere museer har erfart. Dette underbygges av undersøkelser Telemarksforskning har gjort på oppdrag fra NOKU, og som viser at fattige kommuner raskere kutter i kultur enn de med bedre økonomi.

Ved inngangen til 2026 er bekymringen for kommuners sviktende muligheter for å bidra til å sikre innbyggerne gode kulturtilbud økende til tross for vedtatte endringer i kulturloven som tydeliggjør kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for kultur og kulturarv. Det er en svakhet at det ikke

stilles tydeligere krav og gis mulighet for sanksjoner, men Museumsforbundet forutsetter at det også følger med midler for å styrke kommunenes satsing på kultur. Dette mener vi kan knyttes til arbeidet med totalforsvar og beredskap i 2027 og de kommende årene. Med dagens klimautfordringer og urolige verdenssituasjon vil museene kunne bli viktige samlings- og beredskapsinstitusjoner som kan gi kulturell trygghet og opplevelse av fellesskap i krigs- og krisesituasjoner. Med pågående kriger og konflikter både i Europa og andre deler av verden, blir det stadig viktigere å sikre forsvarsevne og robusthet i samfunnet. Museene kan bidra til å opprettholde motstandskraften i samfunnet fordi de er samlingssteder som formidler sentrale verdier og bidrar til å gi opplevelse av fellesskap. I tillegg ivaretar og forvalter museene kunnskap om kultur, historie og samfunnet som kan bli viktige verktøy til for å skille god kunnskap fra desinformasjon og forsøk på å svekke den demokratiske motstandskraften i en krisesituasjon.

Museumsforbundets innspill til Kulturdepartementets arbeid med budsjett 2027 knytter seg til museenes økonomi og mål om en grunnbevilgning som gir kompensasjon for pris- og lønnsvekst, museenes arbeid med bygningsvern og grønn omstilling samt den digitale utviklingen i museene. Oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid er også en prioritert oppgave, som nødvendigvis må arbeides med i lang tid fremover. Dette er ikke nye og ukjente innspill for departementet, men nødvendige å gjenta.

Full kompensasjon for pris og lønnsvekst

Det siste tiåret har museene ikke fått reell kompensasjon for pris- og lønnsvekst, noe som ble særlig merkbart etter 2015-2016. Selv om regjeringen har skrotet ABE-reformen og kompensasjonen gradvis er noe styrket de siste årene har museene fortsatt ikke oppnådd reell kompensasjon for pris- og lønnsvekst. I tillegg opplever museene som andre institusjoner, høyere strømpriser over hele landet. Det betyr at museene fortsatt må kutte i aktiviteter og bemanning for å få budsjettene i balanse. I flere av medlemsinstitusjonene går dette ut over tilbudet til barn og unge ved at færre skoleklasser kan få tilbud på grunn av at museene har dårligere kapasitet. Museene er en god tilleggsressurs for skolene, fordi de kan tilby undervisning på måter skolen ikke har anledning til å gi elevene, noe som kan bidra til å øke kunnskapsnivået for flere og styrke skolenes arbeid med læring i tråd med læreplanene. Andre museer og institusjoner må kutte i vedlikehold eller prioritere hardt mellom de øvrige museale kjerneoppgavene.

Museumsforbundet har gjentatte ganger, og senest i høringen for 2026-budsjettet, understreket at nivået på de faste driftsmidlene er helt avgjørende for god utvikling i hele museumssektoren. Forutsigbarhet i driftstilskudd er en forutsetning for at museene skal kunne legge gode planer for å fylle oppgavene på en forsvarlig måte og gi gode tilbud til et bredt publikum. Prosjektilskudd kompenseres ikke for denne grunnleggende aktiviteten selv om tilleggsmidler bidrar til å styrke helheten i museumsøkonomien. Museene har imidlertid begrensede muligheter til prosjektfinansiering, selv om mange lykkes langt bedre med dette nå enn for et tiår siden. Mange museer savner gaveforsterkingen som ga dem en bonus på gaver de klarte å få fra stiftelser og andre givere.

Full kompensasjon for pris- og lønnsvekst er et verktøy som vil treffe *alle* museene og bidra til at de kan opprettholde bred virksomhet. I både Museumsmeldingen og Kunstnermeldingen vektlegges betydningen av forutsigbare økonomiske rammer til drift, vedlikehold og formidling for at museene skal kunne løse sine oppdrag. Dette gjelder også dersom de i større grad skal kunne bidra i formidling av samisk kunst og historien og kulturen til urfolk og nasjonale minoriteter. Dette er aktualisert av rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen, foreslåtte tiltak fra Stortinget og den nylig fremlagte handlingsplanen mot samehets.

Styrke museenes arbeid med bygningsvern

I Museumsmeldingen er ett av satsingsområdene knyttet til museenes ivaretagelse av landets bygningsarv. Utredningen Kulturrådet (nå Kulturdirektoratet) gjorde på oppdrag fra Kulturdepartementet viste at det var betydelige behov for istandsetting av museenes verneverdige historiske bygg. Anslaget i 2019 for ressurser for å få bygningsarven opp på et tilfredsstillende vedlikeholdsnivå var 3,2 milliarder kroner og deretter en årlig bevilgning på 400 millioner kroner for å holde dem på det nivået. Satsingsområdet er det som er minst utviklet i Museumsmeldingen, og det er så langt ikke spor av noen tydelig satsing på museenes kulturhistoriske bygg ut over noen bevilgninger til enkeltinstitusjoner.

Mange museer ivaretar og formidler også fredede bygg og bygg eid av andre aktører, som kommuner eller Fortidsminneforeningen. Utredningen til Kulturrådet fra 2019 viste at 22 % av de 4 392 bygningene på museum er fredede og at over halvparten har et restaureringsbehov framover. Museene har i dag ikke tilgang, eller svært begrenset tilgang, til midler fra Kultminnefondet og Riksantikvaren til ivaretagelse av disse byggene. De siste årene har museenes mulighet til å få støtte via Post 71 i KLD/Riksantikvaren, for fredede bygg, vært hyppig diskutert og utfordret. Noen fylker har hatt praksis for å støtte fredede bygg på museer, men fikk beskjed om at dette ikke var godkjent praksis. Juristene hos Riksantikvaren har nylig etter behandling av to klagesaker kommet til at museene med støtte i forskriften kan søke for fredede bygg på museum. Dette er positivt, og vil kunne bidra til at fylker med viktige fredede bygg i museenes forvaltning kan prioriteres. Forskriften knyttet til kirkebevaringsfondet har også vært opplevd som uklar i forhold til museenes mulighet til å søke om støtte for sine fredede kirker. Museenes rolle som formidlere er tydeligere formulert enn deres rolle som bevaringsinstitusjoner. Signaler fra de første behandlingsrundene tyder nå på at museene i større grad kan søke og få tildelt midler enn mange var engstelige for da kirkebevaringsfondet ble etablert. Her må man imidlertid fremover utvikle praksis videre og eventuelt tydeliggjøre forskriften på et senere tidspunkt.

Skal man i årene som kommer klare å håndtere de mange utfordringene og sikre at det er tilstrekkelig kompetent arbeidskraft til å gjennomføre arbeidet mener vi at det er helt nødvendig at alle involverte parter arbeider godt sammen fremover. Museumsforbundet mener derfor at det også er viktig å komme opp med en plan for satsing på arbeidet med bygningsvern i museene, slik Museumsmeldingen har varslet. Det har vært stilt spørsmål fra Stortinget til kultur- og

likestillingsministeren om dette ved flere anledninger, men uten at dette har kommet høyere opp på prioriteringslisten blant annet på grunn av prioriteringer knyttet til forsvar og situasjonen i Ukraina.

Forslag om fond til bygningsvern

For å sikre bygningsarven på museene foreslår Norges museumsforbund å etablere et fond for bygningsvern i museene slik at man først kan sikre de mest betydningsfulle og utsatte byggene for fremtidens generasjoner. Vi minner om forslaget som ble lagt frem i NOU 2025: 3 *Ny kulturmiljølov* om en skisse til ny finansieringsordning for verneverdige bygninger (s. 168). Dette er imidlertid et spørsmål som må utredes nærmere. Museumsforbundet har tidligere foreslått at dette kan etableres som et tilskudd til en allerede etablert struktur: Kulturminnefondet. Selv om dette er underlagt KLD er det en struktur som har erfaring med denne type søknader. Det må være mulig for KUD å gi en øremerket bevilgning til bygningsvern i museene gjennom fondet. Vi ber ikke om et fond på fire milliarder, som trolig er dekkende for oppjustert nivå på det kartlagte behovet fra 2019, men en start på 100 millioner kroner i årlig beløp til fordeling. Vi håper også at en slik løsning kan bidra til å bringe arbeidet med bygningsvern og kulturmiljøer i KUD og KLD noe nærmere hverandre i det videre arbeidet med å se på muligheten for en finansieringsordning for verneverdige bygninger.

Styrke museenes arbeid med grønn omstilling, sikring av samlinger og økt universell tilgjengelighet

Museumsforbundet har tidligere tatt til orde for at bygningsvern i museene bør kobles til tiltak for grønn omstilling. Mange museer er alt i gang med dette, og har blant annet klart å redusere strømkostnadene, men klimainduert forfall vil fortsette og ventelig øke i omfang i årene som kommer. Det er derfor viktig å sette i verk tiltak raskt før forfallet eskalerer, men det krever vilje til budsjettmessig prioritering. Vi ser at dialogen mellom KUD og KLD og direktoratene kan styrkes fremover for å få til bedre samspill her. Samarbeid med utdanningssektoren fra videregående skole, fagskoler og høyere utdanningsinstitusjoner vil være avgjørende for få tilstrekkelig antall tradisjonshåndverkere til å utføre alle de oppgavene det er behov for knyttet til kirkeløftet og behovene i museene samt hos private eiere.

Museumsforbundet mener at man i dette arbeidet også må se på universell tilgjengelighet i verneverdige bygg når de skal renoveres. Undersøkelsen av museenes arbeid med universell utforming og tilgang til utstillinger og bygg viser at det er langt igjen til å gi universelle tilbud. Selv om det ikke er realistisk økonomisk å kunne gi tilgang til alle historiske bygg, på grunn av enkelte byggs verneverdi og -status, bør flere kunne tilrettelegges for universell formidling i langt større grad enn i dag. Dette bør derfor tas med i departementets videre tenkning rundt utforming av støtte til bygningsvern. Museumsforbundet bidrar gjerne med ytterligere innspill til dette om ønskelig.

Museumsforbundet har siden invasjonen i Ukraina løftet frem hvordan museene blir sentrale mål i krig for ødeleggelse av både materiell kultur og den immaterielle kulturarven knyttet til historie og

identitet i samfunnet som angripes. Vi er glade for at mange i og utenfor kulturfeltet nå i større grad bidrar til å synliggjøre disse utfordringene. Å synliggjøre museenes rolle i krig og krise som ivaretagere og samlingspunkt er viktig, noe vi ser i flere andre pågående kriger og kriser. I tillegg bidrar klimaendringene til andre typer trusler, noe vi også har merket i Norge de senere årene.

Ressurser til sikringsarbeid og maler for planverk gjennom Kulturdirektoratets sikringsutvalg er viktig her sammen med mulighet til å søke midler til tiltak fra andre kanaler. Det er også viktig at man i det helhetlige samfunnssikkerhetsarbeidet på alle nivåer innlemmer museenes samlinger som viktige verdier å sikre, jfr. Museumsforbundets innspill i høringen til NOU 2023:17 *Nå er det alvor – Totalberedskapskommisjonen*. I et beredskapsperspektiv inngår også at museene har magasiner som tilfredsstiller kravene for forsvarlig oppbevaring og ivaretagelse av museenes samlinger. Her er det fortsatt behov som trenger å løses i årene som kommer. Det er gledelig at man har lyttet til innspillene fra Museumsforbundet og andre deler av kulturlivet og fått med kulturen i den nylig fremlagte Meld. ST. 9 (2024-2025) Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig. Ekstremværet Hans ble en test på hvordan beredskapsplaner i berørte museer fungerte i praksis samtidig som mange erfarte at museene ikke var en del av kommunale og fylkeskommunale beredskapsplaner. Museer og kultur var heller ikke del av den nasjonale beredskapstenkningen. Dette har heldigvis bedret seg noe og er i en positiv utvikling selv om det er rom for mer helhetlig tenkning. Erfaringer fra blant annet krigen i Ukraina viser at kultur er viktig for å holde motet oppe i befolkningen samtidig som man verner kulturarven mot ran og ødeleggelse som fratrar befolkningen sin historie og identitet.

Digitale fellesløsninger for digitalisering, langtidslagring formidling og KI

I Kultur- og likestillingsdepartementets tilskuddsbrev til museene understrekes det at «Kultur- og likestillingsdepartementet legger til grunn at museene selv er sentrale aktører i sin egen utvikling. Profesjonell og solid drift er avgjørende for å få dette til. Trygg økonomi- og ressursstyring, systematiske prioriteringer, godt planverk, god digital kompetanse og effektiv bruk av digitale verktøy, god museumsfaglig kompetanse og godt samspill med andre aktører vil framover være viktige styringsparametere for museumspolitikken.»

Museene har gjennom de siste tiårene arbeidet med å utvikle digitale fellesløsninger for samlingene og formidlingen av disse gjennom Primus og Digitalt Museum. Sentralt i dette arbeidet står KulturIT som eies av et stadig økende antall av museene i Det nasjonale museumsnettverket. Løsningene brukes i Norden og løsninger tas nå i bruk også av universitetsmuseene som bruker en annen samlingsdatabase. Museumsfellesskapet bidrar til å videreutvikle og vedlikeholde en felles digital infrastruktur for sektoren. Samtidig samarbeider museene godt med Nasjonalbiblioteket og Nasjonalarkivet og bruker deres løsninger og tjenester. Råderetten over samlingene må fortsatt ligge i museene. Norges museumsforbund oppfordrer KUD til å øremerke støtte til å fortsette den digitale utviklingen, fortrinnsvis gjennom museenes eget IT-selskap KulturIT. Dette vil sikre en

nærhet til sektorens behov museene i dag ikke har på samme måte som Nasjonalbiblioteket og Nasjonalarkivet.

Avsluttende kommentarer

Museumsforbundet er opptatt av hva som må til av overordnede grep for at museene i enda større grad vil kunne bidra til å bygge velferd og gode samfunn for innbyggerne, ivareta vår felles kulturarv for fremtidige generasjoner og være sentrale aktører i den grunnleggende infrastrukturen for demokrati og frie ytringer slik Stortinget har fastslått i Museumsmeldingen.

Påminning om sentrale enkeltsaker

I innspillet til statsbudsjett 2026 minnet Museumsforbundet om opplistingen fra 2025-innspillet om det vi mente var de viktigste enkelttiltakene som må til for å styrke museenes økonomi og mulighet til å oppfylle samfunnsoppdraget på en god måte:

- Full kompensasjon for pris og lønnsvekst.
- Erstatning for bortfall av gaveforsterkingen.
- Opprettholde lavmoms for kultur og sikre full regelstyrt momskompensasjon samt skatteregler tilpasset ikke kommersielle museumsaktiviteter/-oppdrag.
- Styrke museenes arbeid med bygningsvern, grønn omstilling, sikring av samlinger, vakthold og økt universell tilgjengelighet.
- Bidra til å sikre bærekraftig reiseliv og utvikling av kreativ næring.
- Etablere tiltak som bidrar til økt FoU arbeid i museene og økt samarbeid med NFR og UH-sektoren.
- Videreføre korona-satsingen på innkjøpsmidler til kunst i museene, utstillingshonorar og utstillingsvederlag både som styrking av kunstneres kår og for museenes samlinger og formidlingsarbeid.
- Sikre mulighetene for å øke det reelle samarbeidet mellom institusjonene, ikke minst mellom institusjoner som arbeider med urfolk og nasjonale minoriteter og det øvrige museumslandskapet for å øke kunnskap og redusere fordommer og hatefulle/negative reaksjoner.
- Bidra til å sikre museenes muligheter til formidling av vår felles kulturarv ved å få tydelig avklart rettighetsproblematikk og rettighetsavtaler på relevante områder som sikrer dette i bruk, også innen KI og digitalisering.
- Bidra til å få ned etterslep for museumsfasiliteter og bygg for samiske museer

Mange av disse er fortsatt relevante og kunne vært gjentatt i sin helhet for 2027-budsjettet. Selv om det har skjedd en positiv utvikling på flere av disse områdene, er de fortsatt relevante å minne om.

En positiv ting å trekke frem er Kulturdepartementets styrkede satsing på forskning i museene der omfanget ble styrket gjennom RNB 2025. Det er gledelig at departementet har lyttet til våre innspill både om innretning og volum på satsingen. I tillegg til fem nye samarbeidsprosjekter gjennom NFR ble det tildelt hele åtte nye Offentlig phd.-prosjekter til museene våren 2025. Dette er noe medlemmene er godt fornøyd med. Sammen med forskerskolen for museer og kulturminnevern som starter opp våren 2026 vil dette bidra til å gi forskningen i museene bedre utviklingsmuligheter. Museumsforbundet er partner i forskerskolen og følger arbeidet med denne tett.

Museumsforbundet er kjent med at det arbeides med å etablere en løsning for bedre tilgang til forskningslitteratur gjennom Nasjonalbiblioteket. Det er positivt og viser at KUD satser på dette og følger opp signalene som ble gitt i Museumsmeldingen og svarer de gjentatte innspill om dette til KUDs budsjettarbeid og høringer i Stortinget fra Museumsforbundets side. Vi ser frem til videre positiv utvikling i årene som kommer og vil følge utviklingen fremover nøye. Vi har flere ganger spilt inn at det pågår en prøveordning i Danmark for å gi museumsansatte tilgang til forskningslitteratur som er verd å høste erfaringer fra. Denne er imidlertid knyttet til KB som har en annen posisjon enn NB i Norge hvor de ulike universitetene vil være en mer naturlig samarbeidspart for tilgang til forskningslitteratur NB ikke har tilgang til.

Da daværende næringsminister Vestre la frem landets første *Vegkart for reiselivsnæringen* ble museene tydelig nevnt og adressert som sentrale aktører, noe som er svært positivt. Dersom man klarer å følge dette opp i videre utvikling av praktisk politikk, er det noe som vi har tro på at kan bringe samarbeidet mellom aktørene videre. Det forutsetter at museene ikke «glemmes» når samarbeidsforum nasjonalt og lokalt settes sammen. Det opplever mange medlemmer i dag.

Dersom departementet ønsker utdyping av innspillene og forslaget til fond for bygningsvern i museene, bidrar vi gjerne.

Med vennlig hilsen

Ole Aastad Bråten
styreleder

Liv Ramskjær
generalsekretær

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og oversendes uten signatur.

Kopi til:

Sametinget

Kommunal- og distriktsdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Samferdselsdepartementet
Forsvarsdepartementet
Nærings- og Fiskeridepartementet
Kulturdirektoratet
Stortinget